

Landskap: Dalarne Upptecknat av: A.B. Waldemarsson
Härad: Nya Kopparbergs blg; Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg Örebro län. Berättat av: Ebba Olivecrona f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

L.u.F. 32

L.u.F. 34.

Julfirandet på Hjärnfors Bruks Herr-
gård på 1860-80 talet.

se senare inlämnade teckningar
M. 11582: 1-4.

ACC. N:R.

M. 8491 : 1.

Landskap: Dalarna Upptecknat av: Anna Margitta Waldenström
Härad: Nya Kopparbergs blg; Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona f. Möller.
Uppteckningsår: 1940. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julaftonens firning på 1860, 70-, 80-talet
för tjänstefolket på Hjälmfors Bruks Hem-
gård vars ägare då var Greve H. S. Möller
och hans maka Maria, f. Skrokirk.

I det stora köket, som hade tre
fönster, var en två låg på gavlarna, dukades
framför dem två det långa breda bordet,
(som alltid var kökets hedersplats) med
en stor vit duk och två stora hemsöpta
ljus - fregerade - i tennslakar. På bordet
ordnades en lång rad julhögar för de 9
eller 10 kvinnliga och de tre manliga tjänarna.
'Högrarna' bestod av 1 tenn, bakad av

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8491:2.

Landskap: Dalarna Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs Blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vört och rågsikt, mjöl, 1 stor rund vetekaka med en ring av smorda vetetänkare på, 1 "kure" av saffransdeg med ett russin i varje hörn, en mindre rund vörtkulle, bakad på mjölk, rågsikt, mjöl och vetemjöl och mycket släck och söt vört kockost (liknande närmast mjuk pepparkaka.) Vidare en stor pepparkaka med en mandel i mitten samt en stor smörkakele i form av en halvmåne och fylld med äppelmos.

Strax före varje julkök stod en tallrik äpplen och ett stort depar

ACC. N:R.

M. 8491:3.

Landskap: Dalarna

Upptecknat av: A.B. Waldemarson

Härad: Nya Kopparbergs blag. Örebro län.

Adress: Ängelholm

Socken: Ljusnarsberg

Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner

Uppteckningsår: 1940.

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med nötter, mandel, russin, / fi-
kon och karameller.

Julgrövarna till jingfrurna ut-
gjordes ofta av var sitt klädnings-
tyg, ofta hemvävt haloylle eller
"köttyg" och varierade i kvalitet
efter vederbörliges rangplats i
hushållet. Särjämte någon mind-
re sak. Vi blev gladda oss mycket
åt att "ge oss" lätta pi och ge
var och en någon liten ljuvlig
sak.

1/2 sken, skattdrängen och regut-
ben fingo pengar av husbonden

ACC. N:R.

M. 8491:4

Landskap: Dalarne Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och nåddes eller något annat
av barnen. Kaffe serverades. Till
kvällen serverades lutfisk med
mjälksis och gröna ärtor och
potatis samt risgrynsgröt. Efter
kvällsmåltiden samlades alla i
huset i skrin salen, där husfadern
höll aftonbönen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:5

Landskap: Dalarna Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs hlg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gävor vid jul åt de underbä-
vande.

Detta var med sina familjer
så många säkerligen omkring
300 personer, att gåvor åt alla dem
ej kunde komma i fråga.

Det blev älskor eller annars
sammansättande som stod par dagar
före jul infördes sig med sina
korgar. Där i med flockades gryn,
flöt, fläsk, ljus, något kött, sylta,
kål, bröd möjligen för några
liten kaffe och socker och en slant
ibland.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8491:6.

Landskap: Dalärne

Upptecknat av: A.B. Waldemarson

Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro

Adress: Ängelholm

Socken: Ljusnarsberg

län.

Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner

Uppteckningsår: 1940.

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

eller jänte dessa komms rätts
många ej underkavande, även
utsocknas - s. k. "okeniga", vandrade
före jul, varför alltid ett sukorn
bak av mjukt bröd gjordes för att
möta dessa. Varm potatisgrus-
välling med bröd erhöles alla,
som komms.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:7.

Landskap: Dalarnes Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro län Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsbergs Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Möller
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De kvinnliga tjänarna.

De var ibland 10 kvinnliga
tjänarna på Stjerna förs bruks herr-
gård var: Huushållerskan, Kokerska,
köksfiga, kammarjungfrun, hus-
jungfrun, byggerskan, 2 ladugårds-
pigor. Som familjens mest förtrog-
na tjänare stod två hushållerska-
ror över allt det övriga tjänstfolket.
De hade båda varit barnsköterskor
där. Den ena av dem tillrog
mangling och strykning, Gårds-
ning och såptillverkning samt
städade åt husets unga söner.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:8.

Landskap: Dalarna Uppptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro län. Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den andra förtäls hela sitt liv
si att säga barnens och barnbarnens
sköterska. Hon hade "sköts ögs" se
av barnen. Hon såväl som den andra
förtjänarinnan hade utpräglingli-
gen kommit dit som amma för
de båda äldsta barnen. Den fö-
rtjänarinnan hade ofta att gå i sin
matmors ställe i kallas garderoben
i vissa byråer och på kontoret att
hämta papper då husmodern på
sjuare är fick liten bröda. Det
var med att rensat hon skötte
sina åligganden och hon var också

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 8491:9

Landskap: Dalarne

Upptecknat av: A.B. Waldemarson

Härad: Nya Kopparbägs blg. Örebro

Adress: Ängelholm

Söcken: Ljusnarsberg län.

Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

högst betrodde av husbondefolket.
Hon var född 1825 och dog 1914. Shee
innan hon dog sade hon: "Det
har ändå varit bra skönt att
leva!"

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:10.

Landskap: Dalarne Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergsblg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De manliga fjärrarna.

Detta var leuken, stalldrängarna och regubben. Regubben som skötte varna var ofta litet egendomlig och passade därför till denna syssla. Han hade närmast en gärdskarlsgöromål. Han hade borta sin från gården vid läsa snöfall, då det ej lönade sig att ploga. Han kokade backbär och källblad åt korva. Detta gillade ej höst från slätkerängarna och detta koktes därför sammant med en del avfall från städgården, som städgårdsmästaren läm-

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

M 8491 //

Landskap: Dalarna Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

made honom - t. ex. häblad.

Står utdelades besträvt med mjöl
fick komma av ladugårdsprjorna.

Avgubba förde och avträdde.

Kusken skötte stallet med 8-10 häs-
lar. All åkning hade han hand
om och han skulle hålla vagnar
seldon städat o. d. i gott skick. Kus-
ken körde en häst och eller i par.

Vill sin hjälp hade han stalldräng
Samma fick göra mindre körslor,
som röde gården och mindre snö
plöjningar. Var det stora vägar
som skulle plöjas kom räddaren

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:1/2.

Landskap: Dalarne id Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med sitt folk. Stallet drängen skulle
dessutom hjälpa till att sköta gödselkör-
gen.

Desse gårdens 3 karlar fingo pengor
och betoligen någon extra tilldel-
ning av tobak. Men detta utläm-
nades av husfadern i rummet och
sagomannen var därför ej säker på vad
görorna betold av.

Mannen brukade hitta på att ge deson-
ten någon liten sak t.ex. en nioströk.
Pru Olivecrona trodde att hennes brö-
der brukat lägga ihop av sina pengor
och bet modern till en gåva i staden

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8491:13.

Landskap: Dalarna Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Litt jingfurnen och särskilt med tan-
ke på de båda gamla skåpaskorna.

Var och en av hustru dottern gäva någon
liten sak som de själva funnit ut - en
kaloduk eller något sådant.

Den 24:e oktober fingo fjävarnen
sin lön och frivard. Alla voro de stadda
och hade högt eller lågt städa allt efter
platsen. Detta var således avlösningsdagen
och vad de erhöles till jul var nu gån.

Alla 8 barnen fingo samma jul-
högtid ordnade på samma sätt som fjävar-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:14.

Landskap: Dalarné Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nas men ej så stora. De fingo en mindre
vetebröd, och en vetebröd med socker på,
en vetebröd och en raffauskraus med
sina initialer på. Gris, kött och lugg
av pepparkaksdeg ställdes runt om
högen. På bordet stod även en
skål med russin, mandel och ett
fikon till var och en.

Som julkögen ingingo ej i fjä-
rnas matställning och om de
hade sina hem i närheten togs de
julkögen med hem. Där lågs inga gris
med i högen men det var skönt att
ett sista gris utdelades på rummen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:15

Landskap: Dalarnad Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberga län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julgårdarna till jingfrusna lågo
i en korg och den sva barjung-
frun hade hand om utdelningen
som ägde rum i köket. Fåga jul-
pyntader förekommo mer än
de två gruljusn på bordet och
den vita bordduken. I vardags-
lag var borden vitthurada. Men
på sina respektive hyllor skens ny-
skurada koppar och tennsallrikar.

Tjänarnas julbord dukades före
hushållens julbord i salen som skulle
vara färdigt '26. Endast i salen stod
en gran.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 8491:16.

Landskap: Dalarne län
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro
Socken: Ljusnarsberga län.
Uppteckningsår: 1940.
Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Adress: Ängelholm
Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var husmodern, grevinnan Ellén-
ner som förberedde julbegåvningen.
Husets dottrar bakade dessa degar som
voro särskilt gjorda och beräknade
så kakor till var och en. Förut in-
nan dottrarna var vuxna hade en
hushållsmammos gjört detta bak och
hon hörde då till familjen.

De båda drofjävarinnorna bestod
på precis samma gäve - ett klämnings-
tyg av fin kvalitet. Hushållerskan fick
också särskilt bra gäve.

Bryggerskan hade hand om slakt och
brygging och städningen på kontoret

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R.

8491:17.

Landskap: Dalarna

Upptecknat av: A.B. Waldemarson

Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro

Adress: Ängelholm

Socken: Ljusnarsberga län.

Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hon måste vara en mycket ^{avgiftig} ~~avgiftig~~ mänsklig efterkom hemmes syssla var mycket krävande. Hon hade de stora bakken av grisbröd som varade i 4 dagar både kött och vä. Knäckebrödet bakades med tillhjälp av husets döttrar. Hon hade också hand om det stora baket av ^{havre} ~~knäcke~~bröd, som fylldes en kolossal lår och var avsett för hästarna under långa resor. Hon förestod bykarna och värmningen. Det var därför inte underligt att hon ofta hade beaktning och fick bra gåvor.

Gruvmanuten eller informatorn var

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:19.

Landskap: Dalarné

Upptecknat av: A. B. Waldemarson

Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro

Adress: Ängelholm

Socken: Ljusnarsberg

län.

Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

pappren t. se varierade i antal efter barnens ålder. Som gäver låg ofta på ett särskilt bord samtidigt med julhögarna och gjordes i ordning av fadern.

Vad råttarens och städgärdsmästarens fick överlämnades i all tydlighet ty detta var ju liksom litet överordnade på gården. De kommo inte upp till gården utan fingo i så fall en liten korg hem till sig och fru Olivecrona prierade sig att hon varit med en gång till städgärdsmästaren i detta ärendet. Råttarens och städgärdsmästarens barn brukade få någon liten julgav - något urväst klädesplagg - men det hörde

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:18.

Landskap: Dalarna

Upptecknat av: A.B. Waldemarson

Härad: Nya Kopparbergs Blg. Örebro län.

Adress: Ängelholm

Socken: Ljusnarsberg

Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vauligen bockrost under julen men er-
höll alltid en bra julklops-quo-
ten t. ex. en klämingrögg-vauligen liten
bättre än den kuskåsmansellen fick.

Sötterarna brukade sitta den stora jul-
klappen få var sin kläming. Senare ha-
de de fått prova innan julen med för-
bundna ögon. Den var vauligen gubbli-
llig färgen och en bonull eller ylle be-
roende på vad var och en behövde.

Seronten brukade alla barnen få
någon leksak, en eller två lugg helark
papper, linjerade skrivpapper och
kuvett, blyertspenna och lack. Skriv-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:20.

Landskap: Dalarna

Upptecknat av: A.B. Waldemarson

Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro

Adress: Ängelholm

Socken: Ljusnarsberg län.

Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

inte särskilt till julen. Om utsvärdet
fick något minnes hos inte. Samma
som eller husen brukade bära posten
till gårdan.

Änkorna eller andra ensamstående
och backslugastitarna var gårdens fatt-
siga och de underhålls av jordägare-
na. Samma fingo inte till jul. I all-
mänhet var de tillrägda innan
jul att komma upp till gårdan en
vis dag. Och då hade husmoderna och
hushållerskan efterhand som de kom-
lagt undan för dem i skafferiet vad
var och en skulle ha och detta ut-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N^o M. 8491:21.

Landskap: Dalarnē Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg län. Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lämnades redan av hushållerskan
efterhand som de kommo. Och då på
skulle de gå upp i grevinnans rum och
tälta. Här brukade de fäliga gamla
slippa att gå från gård till gård utan
de fingo ofta bo hos barnen eller
inackorderas mot betalning från
gården.

Sjuka fäliga fingo också julkost.
Innan 1875 hade man i Ljusnarsbergs
by skickat från gård^{per} till gård
ljus - fläsk, de som ville - till sockensta-
gan varifrån det utdelades genom
kommunalnämndens ordförande.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No. 8491:22.

Landskap: Dalarne Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
län.
Socken: Ljusnarsberg Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

eller det upphörde när fattiggården byggdes.

Underhållet till de fattiga utgick från kontoret medan julgåvor utdelades från själva gården.

Det betalades två bak- och för jul. körskakorna och ett sukum för "vandrande" och sockenslugan bestående av nio till tio prygade råghakar som en stor fallrik. Änkorna fick nog och fick en stor nio till tio.

Socknen hade en 10.000 inneboende och bland dem fanns en del kringvandrande. Det var t. ex. sköterna

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8491:23.

Landskap: Dalarna Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro län. Adress: Ängelholm
Socken: Ljusnarsberg Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med sina barn och en del tokiga
eller halvtokiga människor som kom-
mo några dagar före jul. Man sade
om dem - "de som vandrade till jul"
och dessa fingo då bröd och färs och
ett mål i köket. De brukade komma
in och säga att de voro törstiga t. ex. Då
fingo de dricka ur en stor trägrann
med dricka som stod framme. Så
fingo de sitta ned och så frågade de
om de kunde få litet att äta. På
60- och 70-talet stod alltid en gryta
välling tillgänglig på grisen.

Gubben Tok-Jan bekänd med alla

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No. 8491:24.

Landskap: Dalarne Upptecknat av: A.B. Waldemarson
Härad: Nya Kopparbergs blg. Örebro Adress: Ängelholm
län.
Socken: Ljusnarsberg Berättat av: Ebba Olivecrona, f. Mörner
Uppteckningsår: 1940. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

handa grannlåter, som skulle sig va-
ra något mycket fint skulle blivit
mycket ledna om han fått sitta på
en bättre plats - alltså nere vid dö-
ren och därför työds han alltid säga
plats vid det fina bordet i köket

Skriv endast på denna sida!